Bulaşıcı hastalıklar

Etkenleri
Korunma ve kontrolü

Sağlık: Sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil bedenen, ruhen ve sosyal yönden tam bir iyilik hâlidir.

Hastalık: Herhangi bir nedenle kişinin bedensel, ruhsal ve sosyal yönden iyilik durumunu yitirmesi hâlidir.

Mikroorganizma: Bulaşıcı hastalıklara neden olabilen, gözle görülmeyen; ancak mikroskopla görülebilen canlılardır.

Enfeksiyon: Bir organizmanın bir konakçıda (insan, hayvan, artropod) yerleşmesi, çoğalması ve genellikle bir immün yanıt oluşturmasıdır.
Enfekte bir kişide klinik bir hastalık tablosu oluşabilir veya oluşmayabilir.

Bulaşma: Doğrudan veya dolaylı olarak bir enfeksiyöz etkenin herhangi bir mekanizma ile başka bir konağa ulaşmasıdır.

Virülans: Bir enfeksiyöz etkenin, konağın dokularını invaze etme yeteneğine göre ve/veya neden olduğu hastalığın şiddetine göre; hastalık oluşturma yeteneğinin ölçüm değeridir.
Etkenin insanda oluşturacağı hastalığın şiddetini tanımlar.

İnfektivite: Etkenin sağlam kişiye ulaşabilme ve dokulara yerleşip üreyebilme özelliğidir.
Patojenite: Bir enfeksiyöz etkenin duyarlı bir konakta hastalık oluşturma yeteneğidir.
Zoonoz: Hayvanlardan insanlara doğal koşullar altında geçebilen enfeksiyon hastalığıdır. Endemik (enzootik) veya epidemik (epizootik) olabilir

Prevalans: Belirli bir süre içinde veya anda bir hastalığın toplumdaki görülme sıklığını gösteren ölçüttür.

Sporadik Vaka: Vakaların düzensiz, tesadüfi olarak zaman zaman ve genellikle nadir olarak görülmesidir. Vakalar az sayıda ve gerek zaman, gerekse yer olarak birbirlerinden oldukça uzaktır.

Ancak sporadik vakalar, şartlar uygun olursa bir salgının başlangıç vakası da olabilmektedir.

Bulaşıcı Hastalık: Bir hastalığın, insandan insana ya da hayvandan insana herhangi bir yolla bulaşma niteliği taşımasıdır.

Bir mikroorganizma veya onun toksik ürünlerine bağlı olarak ortaya çıkan hastalıktır.

Endemi: Bir enfeksiyon etkeninin veya hastalığın belirli bir coğrafyada veya toplulukta sürekli görülmesi durumudur.

Epidemi: Vakaların toplumda beklenenden daha fazla görünmesi.

Salgın: Bir bulaşıcı hastalığın, belirli zaman ve normal ölçüler içinde beklenenden daha çok sayıda görülmesi ya da o toplumda daha önce hiç görülmeyen bir hastalığın tek bir vaka bile olsa ortaya çıkmasıdır.

Bulaşıcı Hastalık Etkenleri

Bakteriler: Normal mikroskopla görülebilen, çoğunlukla antibiyotiklerle öldürülebilen canlılardır.

Virüsler: Normal mikroskopla görülemeyen, antibiyotiklerin etkisiz olduğu, sadece canlı ortamlarda üreyebilen çok küçük canlılardır.

Mantarlar: Mantarlar, ökaryot hücreli canlılardır. Mantarlar genellikle çok hücrelidir. Klorofil içermeyen, yaşamları için gerekli olan besini hazır olarak sağlayan heterotrof canlılardır.

Parazitler: Mikroorganizmalar kadar küçük tek hücreli canlılar olabildiği gibi (sıtma etkeni), bağırsak solucanı, kıl kurdu ve tenya gibi gözle de görülebilen canlılar olabilmektedir.

Bulaşıcı Hastalık Etkenlerinin Genel Özellikleri

- Uygun ısı, nem ve besin ortamı gibi koşulların varlığında çoğalarak sayılarını hızla arttırırlar.
- Bir kısmı insanlarda, bir kısmı ise hem insan hem de hayvanlarda hastalık oluşturabilir.
- Bazıları kendisi hastalık oluştururken (kolera, grip virüsü, amip vb.) bazıları da salgıladıkları zehirli maddeler ile hastalık (tetanos, botilinum vb.) oluşturabilir.
- Bazıları yerel (lokal) enfeksiyon oluştururken bazıları genel hastalık oluşturabilir.
- Bazıları vücuda girdikten sonra bazı organ ve dokuları tercih ederek hastalık oluşturur (hepatit virüsleri, karaciğere; menenjit yapanlar, beyin zarlarına yerleşirler).

- Bazıları insandan insana bulaşırken (hepatit virüsleri, grip virüsleri vb.) bazıları bulaşmaz (tetanos, brucella vb.).
- Bazıları salgın oluşturabilirken (kolera, tifo, grip, bulaşıcı menenjit, hepatit A vb.) bazıları oluşturmaz (tetanos vb.).

Bulaşıcı hastalıklar ile ilgili genel belirtiler

Ateş, hâlsizlik, yorgunluk, iştahsızlık, deri döküntüsü, vücutta ağrı, bulantı, kusma, ishal, baş ağrısı, idrar yaparken yanma hissi, öksürük, balgam çıkarma.

Cinsel organlarda akıntı, burun akıntısı, üşüme, titreme, sarılık, nabız sayısında artma, kasık ve koltukaltı lenf bezlerinde büyüme, karaciğer-dalak büyümesi

Solunum sayısının artması, ense sertliği, boğazda kızarıklık-iltihap, ağrı vb. belirtiler görülür

Enfeksiyon zinciri

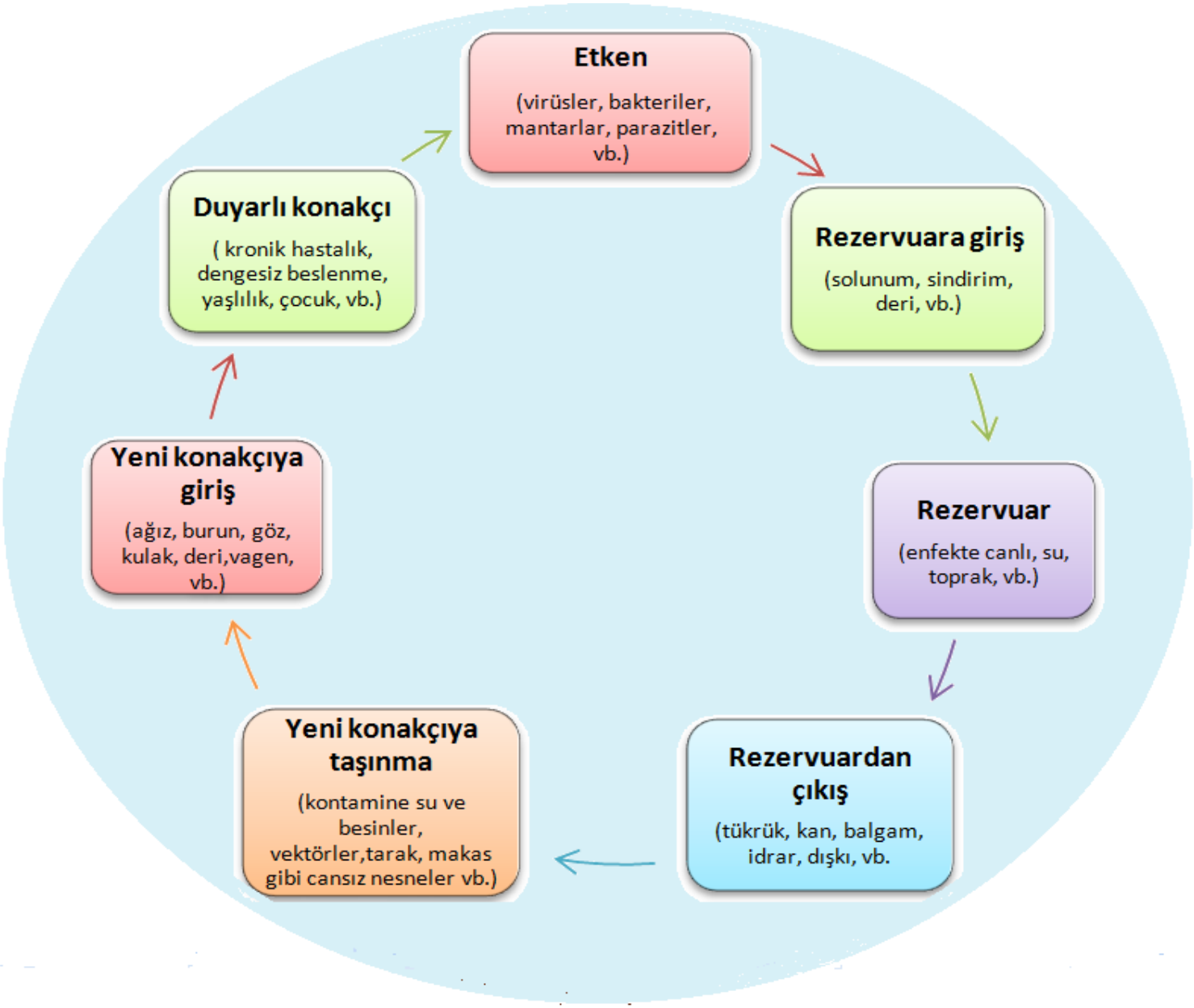
Birbirine bağlı 3 halkadan oluşur:

1. Hastalık kaynağı (rezervuar)
2. Bulaşma yolu
3. Sağlam insan (duyarlı kişi / konakçı)

ENFEKSİYON ZİNCİRİ

- Mikroorganizmanın enfeksiyon oluşturabilmesi için belirli aşamalardan geçmesi gerekir, bu aşamalar zincirine denir
- Etken (enfeksiyon ajanı)
- Kaynağa giriş yolları
- Kaynak
- Kaynaktan çıkış yolları
- Etkenin yeni konakçıya taşınması (bulaşma yolları)
- Etkenin yeni konakçıya giriş yoları
- Yeni konakçının hassasiyeti, direnci

Etken
(virüsler, bakteriler, mantarlar, parazitler, vb.)
Rezervuara giriş
(solunum, sindirim, deri, vb.)
Rezervuar
(enfekte canlı, su, toprak, vb.)
Rezervuardan çıkış
(tükrük, kan, balgam, idrar, dışkı, vb.
Yeni konakçıya taşınma
(kontamine su ve besinler, vektörler,tarak, makas gibi cansız nesneler vb.)
Yeni konakçıya giriş
(ağız, burun, göz, kulak, deri,vagen, vb.)
Duyarlı konakçı
(kronik hastalık, dengesiz beslenme, yaşlılık, çocuk, vb.)

Enfeksiyon etkenleri

- Bakteriler Tifo, Tbc, pnömoni
- Mantarlar Histoplazmozis, kandidiazis
- Riketsialar Tifüs
- Viruslar Kızamık, kızamıkçık, kabakulak
- Metazoalar Kancalı kurt, şistozoma
- Protozoalar Sıtma, Giardia

Rezervuar

- Enfeksiyon etmeninin yaşayabildiği ve çoğalabildiği doğal ortam, ekolojik niş
- Kişi, hayvan, artropod, toprak, veya ortam

Kaynak

- İnsan
- Hayvan
- Çevre

Etken:

Hastalığın varlığı ve yayılımı üzerindeki etkilerinde etkene ait özellikler önemlidir. Bu özellikler,

1. Etkenin mikrobiyolojik özellikleri
   * Tipi,
   * Yaşam döngüsü,
   * Çeşitli ortamlardaki direnci

2. Etkenin konağa yayılma ve yerleşme özellikleri
   * İnfektivite
   * Virülans
   * Patojenite

İnfektivite: Etkenin sağlam kişiye ulaşabilme ve dokulara yerleşip üreyebilme özelliğidir.

Virülans: Etkenin insanda oluşturacağı hastalığın şiddetini tanımlar

Patojenite: Bir enfeksiyöz etkenin duyarlı bir konakta hastalık oluşturma yeteneğidir.

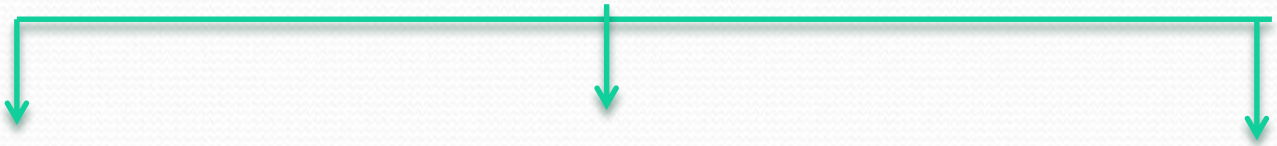
- Etkeni taşıyan kişi **Taşıyıcı** dır.

  Taşıyıcılar belirti vermedikleri halde birer enfeksiyon kaynağıdır.
- Kronik taşıyıcı: Bir kişinin yaşam boyu taşıyıcı olarak kalması durumudur. Toplumda enfeksiyon kaynağını yayan en önemli kaynaktır.
- İnkübasyon taşıyıcıları: Bir hastalığı hastalığın süresi kadar taşımaları durumudur.
- Konvelesan taşıyıcılar: Hastalık sonrası iyileşme döneminde hastalık etkenini taşıyıp yayabilen kişilerdir.

Kaynak

Enfeksiyon etkeninin üzerinde yaşadığı, ürediği, yaşamını sürdürebilmesi için bağımlı olduğu, çoğaldığı, insan, hayvan, bitki ya da toprak gibi varlıkların tümüne ENFEKSİYON KAYNAĞI denir.

Bulaşıcı hastalıklar için canlı hastalık kaynakları

İnsan

a) İnfekte insan
b) Portör

Bitki

Hayvan

a) insanda kaynak olabilen (Tbc,şarbon,salmonelloz)
b) hayvan için saprofit (tetanoz,histoplazmoz,botulizm)
c) hayvan için patojen olan **ruam**(etten); **şarbon**(koyun, at,sığır);**kuduz**(kedi,köpek, kurt);**Q humması**(kemirici); **kist hidatik**(köpek);**brusella** (keçi)

2. Enfeksiyon Kaynağı,

Enfeksiyon etkeninin üzerinde yaşadığı, ürediği, yaşamını sürdürebilmek için bağımlı olduğu, duyarlı bir konakçıya geçebilecek şekilde çoğaldığı insan, hayvan, bitki ya da toprak gibi varlıkların tümüne denir.

- Bir enfeksiyon etmeninin doğal yerleşim yeri.
- Etkili bir kontrol için enfeksiyon kaynağının özellikleri bilinmelidir.

Örn. Veba için kemiriciler

- Kaynağı sadece insan olan hastalıklar; tifo, çocuk felci, çiçek, suçiçeği, kızamık, kızamıkçık, kabakulak, difteri, boğmaca, hepatit, lepra, sifiliz.
- • Kaynağı hayvan olan hastalıklar; tetanoz, kuduz, şarbon, brusella, salmonella, tenya.
- • Kaynağı eklembacaklılar olan hastalıklar; sıtma.
- • Kaynağı toprak ve cansız araç olan hastalıklar; tetanoz, gazlı gangren.

HASTALIK KAYNAĞI

* Hasta insan
* Hasta hayvan
* Taşıyıcı (Portör)

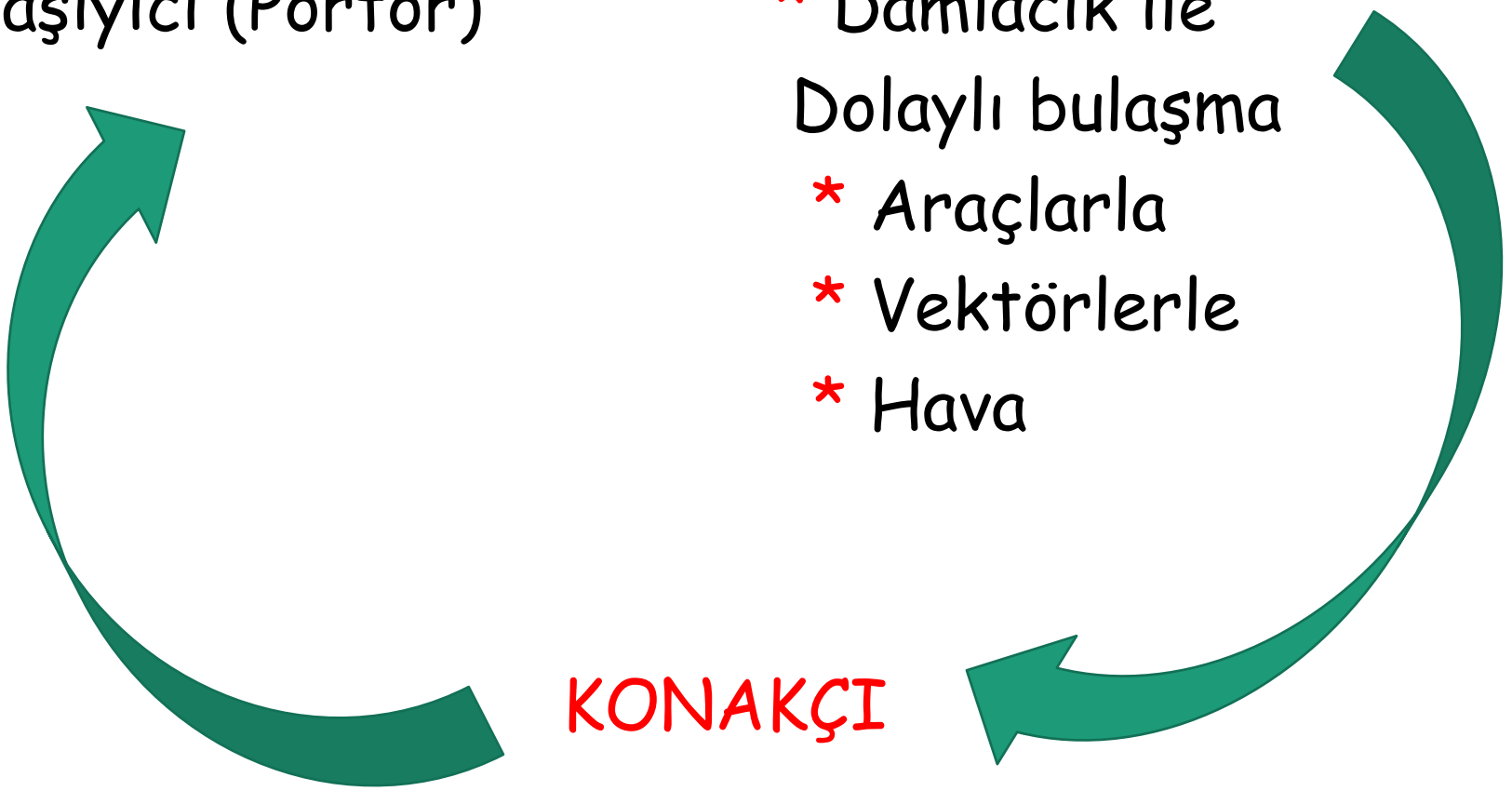
BULAŞMA YOLLARI

Doğrudan bulaşma

* Öpme, cinsel yolla
* Damlacık ile

Dolaylı bulaşma

* Araçlarla
* Vektörlerle
* Hava

KONAKÇI

Bulaşma yolları:

Doğrudan bulaşma:

Enfeksiyon etkeninin hiçbir araç ya da aracıya gerek kalmadan kaynaktan sağlam kişiye doğrudan geçmesidir.

Dolaylı bulaşma:

Etken kaynaktan ayrıldıktan sonra bir madde içinde ya da üzerinde yaşamını sürdürüp sonra sağlam kişilere geçebilir.

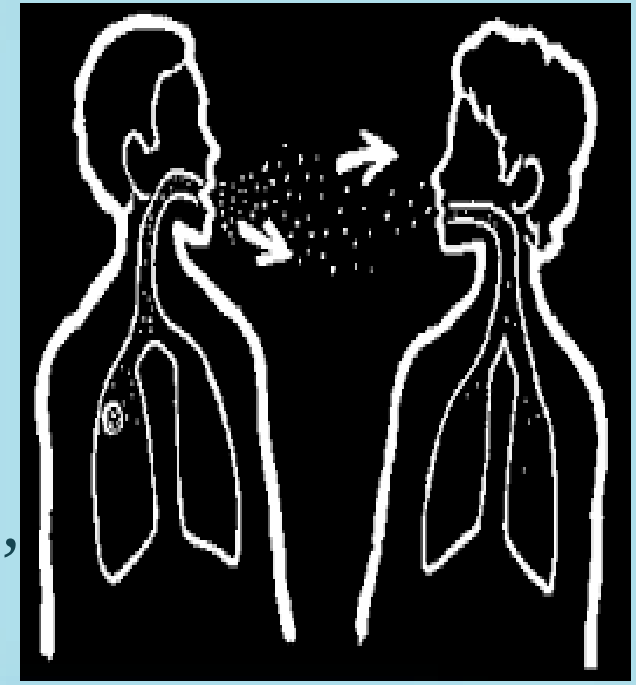
Örn: Eşyalar, vektörler, hava yolu dolaylı bulaşma.

Bulaşma yolları

- Hava yolu ile bulaşan hastalıklar
- Ağız yolu ile bulaşan hastalıklar
- Hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıklar (Zoonozlar)
- Vektörlerle bulaşan hastalıklar

Hava yolu ile bulaşan hastalıklar

- Nezle (soğuk algınlığı),
- Grip,
- Verem,
- Bademcik iltihabı (streptekok anjini),
- Suçiçeği,
- Kızamık,
- Kızamıkçık,
- Kabakulak,
- Boğmaca, Difteri (kuş palazı),
- Menenjit.

DİFTERİ (KUŞPALAZI)

Etkeni: Bakteri (*Corynebacterium diphteriae*)

Belirtileri:

- Ağız içerisinde, yutak, gırtlak, bademcikler, yumuşak damak ve burun mukozasında gri-yeşil tabaka (membran) görülür.
- Ateş, boğaz ağrısı, ağrılı öksürük, ses kısılması vardır.
- Deri ve gözde de hastalık görülebilir.
- Tedavi edilmezse kalp ve beyinde hasara neden olabilir.

Aşısı vardır. Difteri-Boğmaca-Tetanos (DBT) ve Difteri-Tetanos (Td) karma aşısı biçiminde,

Sağlık Bakanlığı aşı takviminde yer almaktadır.

MENİNGOKOKSİK MENENJİT

Etkeni: Bakteri (*Neisseria meningitidis*)

Belirtileri:

- Ateş yükselmesi, kusma, baş ağrısı ve şuur değişikliği,
- Vücutta döküntü olabilir.
- Vakalarda sepsis tablosu, şok ve deliriyum gelişebilir, döküntüler zamanla ekimoza dönüşebilir.
- Hastanın çevresindekilere bulaşma önemli bir özelliktir. Bu nedenle hasta ile yakın teması olanlara koruyucu amaçlı ilaç verilir.
- Körlük, sağırlık gibi sakatlıklara neden olabilir. Tedavi edilmezse öldürücüdür.

Hava Yolu ile Bulaşan Hastalıklardan Korunma Yolları (1)

- Öksürürken, aksırırken ağız kapatılmalı,
- Yerlere tükürülmemeli,
- Kâğıt mendil ya da kâğıt havlu kullanmaya özen gösterilmeli,
- Odalar havalandırılmalı,
- Tozdan kaçınılmalı, halılar ve kilimler toz kaldırmayacak biçimde temizlenmeli,
- Eller, yemekten önce ve sonra, tuvaletten önce ve sonra, dışarıdan eve gelince sabun ve bol su ile 15-30 saniye iyice yıkanmalı,

.

- Kapalı ortamlardan mümkün olduğunca uzak durulmalı,
- Hasta ile yakın temastan kaçınılmalı, çatal, kaşık ve havlu gibi ortak malzeme kullanımından sakınılmalıdır.
- Beden temizliğine özen gösterilmeli,
- Hava yolu ile bulaşan hastalıkların çoğundan aşı ile korunmak mümkündür.

Ağız yolu ile bulaşan hastalıklar

Mikroorganizma içeren su ve gıdaların tüketilmesi ile bulaşır.

- Besin zehirlenmeleri,
- Botulismus zehirlenmeleri,
- Tifo,
- Kolera,
- Viral hepatit A Sarılığı,
- Bruselloz (malta humması),
- Bağırsak kurtları ve solucanları (kıl kurdu, abdest bozan=tenya, kancalı kurt vb.),
- Poliomiyelit (çocuk felci),
- Toksoplazmoz,
- Bağırsak veremi,

Tularemi

Botulismus zehirlenmeleri

Etkeni: Bir bakteri toksinidir (*Clostridium botulinum*).

Bulaşma Yolu: İçinde bakteri üremiş konserve, sucuk, salam gibi gıdaların yenmesi sonucu bulaşır.

Belirtileri:

Hastalığın asıl belirtisi; gıdalarla alınan toksinlerin merkezi sinir sistemine ulaşması ile ortaya çıkan güçsüzlük, bulanık görme, göz kapaklarında düşme, yutma zorluğu, kas zayıflığı, solunum sıkıntısı ve felçtir.

- Kirli gıdalar yendikten sonra bulantı, kusma, ishal ve karın ağrısı görülebilir.
- Kapaklarında bombeleşme olan ya da kullanma süresi geçmiş konserveler, tüketilmemelidir.

Bağırsak parazitleri

Etkeni: Çeşitli bağırsak parazitleri.

Bulaşma yolu:

- Tenyalar; daha çok iyi pişmemiş veya çiğ tüketilen sığır etleriyle,
- Kist hidatik (köpek tenyası), Bu parazitin esas kaynağı köpek, kurt, tilki gibi et yiyen hayvanlardır. Ancak, sıklıkla köpeklerdir.
- Parazit köpeklerin ince barsaklarında yaşar. Hastalık köpek dışkısı ile atılan yumurtalar ile insana bulaşır. İnsanlar bu yumurtaları çiğ tüketilen ve iyi yıkanmamış meyve ve sebzelerden, kirli içme sularından ağız yoluyla alırlar.

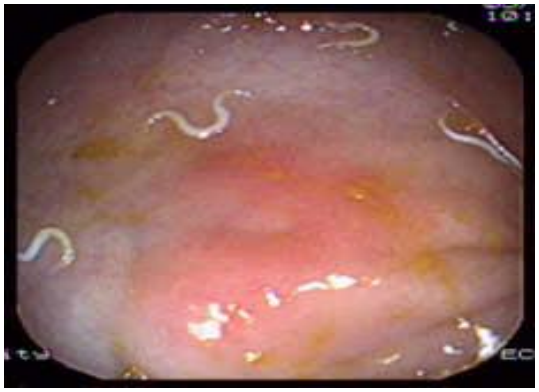
Belirtileri:

- İştahsızlık, bulantı, bazen kusma ve karın ağrısı, kilo kaybı, sarılık, bağırsak tıkanması,
- Uyurken ağızdan salya akması,
- Özellikle geceleri anüste kaşıntı,
- Çocuklarda geceleri uykuda kâbus görme,
- Dışkıda bağırsak solucanı, kıl kurdu ve tenya-şerit parçası görülmesi,
- Vücutta kaşıntı ve bazen kırmızı lekeler halinde döküntü görülmesidir.

Bağırsak parazitlerinin birçok çeşidi vardır.

- **Bağırsak solucanı;** yaklaşık 20-30 cm uzunluğunda ve yuvarlak görünümdedir.
- **Kıl kurdu;** beyaz renkte, yaklaşık 4-5 mm uzunluğundadır.
- **Tenya (şerit- abdest bozan);** yaklaşık 5-10 metre uzunluğundadır. Sığır ve domuz tenyası olmak üzere iki farklı tipi vardır. Ülkemizde sığır tenyası yaygındır.
- **Kist hidatik (köpek tenyası,** Echinococcus granulosus**);** başta karaciğer olmak üzere akciğerler, böbrekler, beyin ve az da olsa diğer organlarda tutulum yapabilir.

- Bağırsak parazitlerinin büyük bir kısmı kansızlık ve çocuklarda gelişme geriliğine neden olabilir.
- Başta el temizliği olmak üzere kişisel temizliğe özen gösterilmelidir.
- Tırnaklar kısa tutulmalıdır.
- Çiğ tüketilen sebze ve meyveler iyi yıkanmalı; çiğ et, çiğ köfte tüketilmemelidir.
- Özellikle kancalı kurttan korunmak için tarım alanlarında çıplak ayakla dolaşılmamalıdır.

Ağız yolu ile bulaşan hastalıklardan korunma yolları (1)

- Eller; yemeklerden önce ve sonra,
- Yemek hazırlamadan önce ve sonra,
- Diş, ağız, yüz, göz temizliği yapmadan önce,
- Tuvalet gereksiniminin giderilmesinden önce ve sonra,
- Kirli, tozlu bir işi tamamladıktan sonra,
- Dışarıdan eve ve işe geldikten sonra,
- Hasta olan bir yakınımızı ziyaretten sonra,
- Yukarıdakilere uyan hiçbir iş yapılmasa bile gün içinde çeşitli saatlerde (her zaman temiz görünecek şekilde) 15-30 saniye yıkanmalıdır.
- Kişisel temizlik kurallarına uyulmalı,

Ağız yolu ile bulaşan hastalıklardan korunma yolları (2)

Gıdaların, üretiminden tüketimine kadar bütün aşamalarında temiz olarak muhafaza edilmesine dikkat edilmeli,

- Pastörize ya da UHT tekniği ile paketlenmiş uzun ömürlü süt tüketilmeli,
- Çiğ süt tüketilmemelidir. 5-7 dakika kaynatıldıktan sonra tüketilmelidir.
- Çiğ yenen meyve ve sebzeler, akarsu (musluk) altında iyice yıkandıktan sonra tüketilmeli,
- Doğal tat ve kokusu değişmiş bozuk gıdalar tüketilmemeli,
- Kapağı bombeleşmiş ve kullanma süresi geçmiş konserve gibi gıdalar tüketilmemeli,

Ağız yolu ile bulaşan hastalıklardan korunma yolları (3)

Botulismus zehirlenmesi gibi felç ve ölümlere neden olan hastalıklardan korunmak için konserve gibi gıdalar, iyice kaynatıldıktan sonra tüketilmeli,

- Karasinek ve hamam böceği gibi mekanik taşıyıcıların üreme koşulları ortadan kaldırılmalı,
- İçme ve kullanma suları temiz olmalı, şüpheli durumlarda içme suları kaynatılmalı,

Hayvanlardan insanlara bulaşan hastalıklar (Zoonozlar)

- **Şarbon;** sığır, koyun, keçi, at, domuz vb.
- **Kuduz;** kurt, tilki, çakal gibi vahşi hayvanlar ile köpek, kedi, sığır,koyun, keçi ve at gibi evcil hayvanlar,
- **Bruselloz (malta humması);** keçi, koyun, sığır, domuz vb.
- **Toksoplazmoz;** kedi, domuz, koyun, keçi ve kemiriciler vb.
- **Kuş gribi;** kanatlı hayvanlar,
- **Ruam;** at, katır, eşek gibi tek tırnaklı hayvanlar,
- **Tüberküloz (verem);** sığır, kuş,
- **Veba;** fare, tavşan gibi kemiriciler,
- **Tularemi;** fare, tavşan ve diğer kemiriciler,
- **Salmonella;** kümes hayvanları, sığır, keçi vb.
- **Tenyazis (abdest bozan);** sığır gibi hayvanlardan bulaşır.

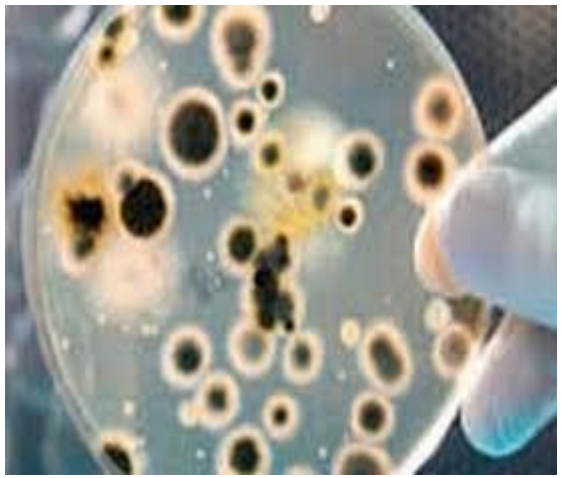
Bruselloz

Etkeni: Brusella cinsi bakteriler

B. melitensis (koyun keçi, deve), *B. abortus* (sığır, manda, çakal, sırtlan), *B. suis* (domuz, kurt, tilki), *B. canis* (köpek)

Hayvanların özellikle testis, meme, uterus gibi genital organlarına yerleşir.

Enfekte hayvanların genital akıntıları, sütleri, atık yavruları, plasentaları ile çevre meralar, gıdalar ve sular kontamine olur.

Belirtileri:

Hâlsizlik, iştahsızlık, gece terlemesi, yüksek ateş,
Adale ve eklem ağrısı, sinirlilik.

Dünya sağlık örgütü verilerine göre dünyada en sık rastlanan bakteriyel zoonozdur ve her yıl yaklaşık 500.000 yeni olgu bildirilmektedir.

• Ülkeden ülkeye hastalığın insidansı ve prevalansı değişmektedir. İnsanlarda bruselloz sıklığı hayvanlardaki sıklık ile paralellik gösterir. Türkiye de endemik olarak görülen hastalık özellikle İç anadolu, doğu ve güneydoğu anadolu illerinde yoğunlaşmaktadır.

Bulaş; Keçi, koyun, sığır gibi hayvanların çiğ sütü ya da pastörize edilmemiş sütten yapılan ürünlerinin tüketilmesi ile insanlara bulaşır.

- Mutlaka pastörize edilmiş ya da UHT yöntemi ile paketlenmiş uzun ömürlü süt ve süt ürünleri tüketilmelidir.
- Çiğ süt tüketilecekse kaymak tuttuktan sonra karıştırılarak 5-7 dakika kaynatılmalı, ardından olabildiğince kısa sürede soğutulmalıdır.

Toksoplazmoz

Etkeni: Toksoplazmozis

Toxoplasma gondii adı verilen parazit.

İlk kez 1908 yılında Afrikada gondi adı verilen bir tür kemirgende saptanmıştır.

Parazit, kedi dışkısı ile bulaşmış su ve besinler, iyi pişirilmeden tüketilen etlerle bulaşır.

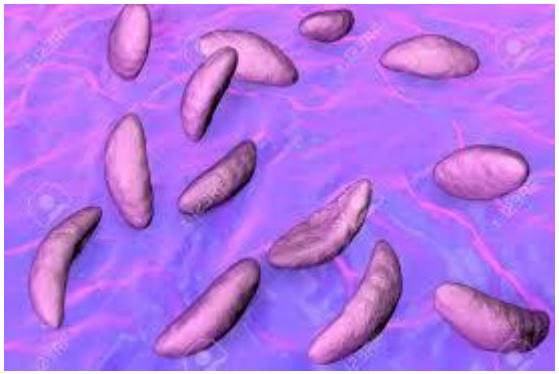
Belirtileri:

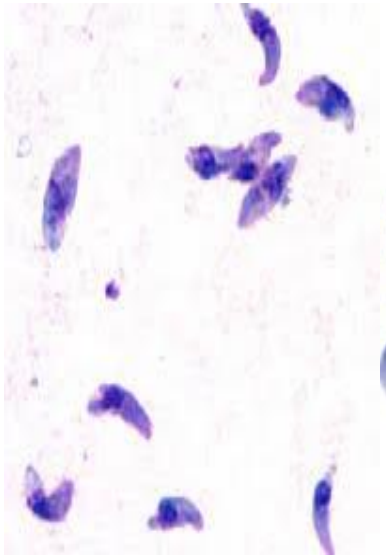
- Hastalık sağlıklı kişilerde çoğu zaman belirti göstermez. Bağışıklık sistemi baskılanmış kişilerde, başlangıçta ateş, halsizlik, baş ve kas ağrıları, yorgunluk, boğaz ağrısı, bulantı, kusma ve vücutta döküntü gibi belirtiler görülebilir.

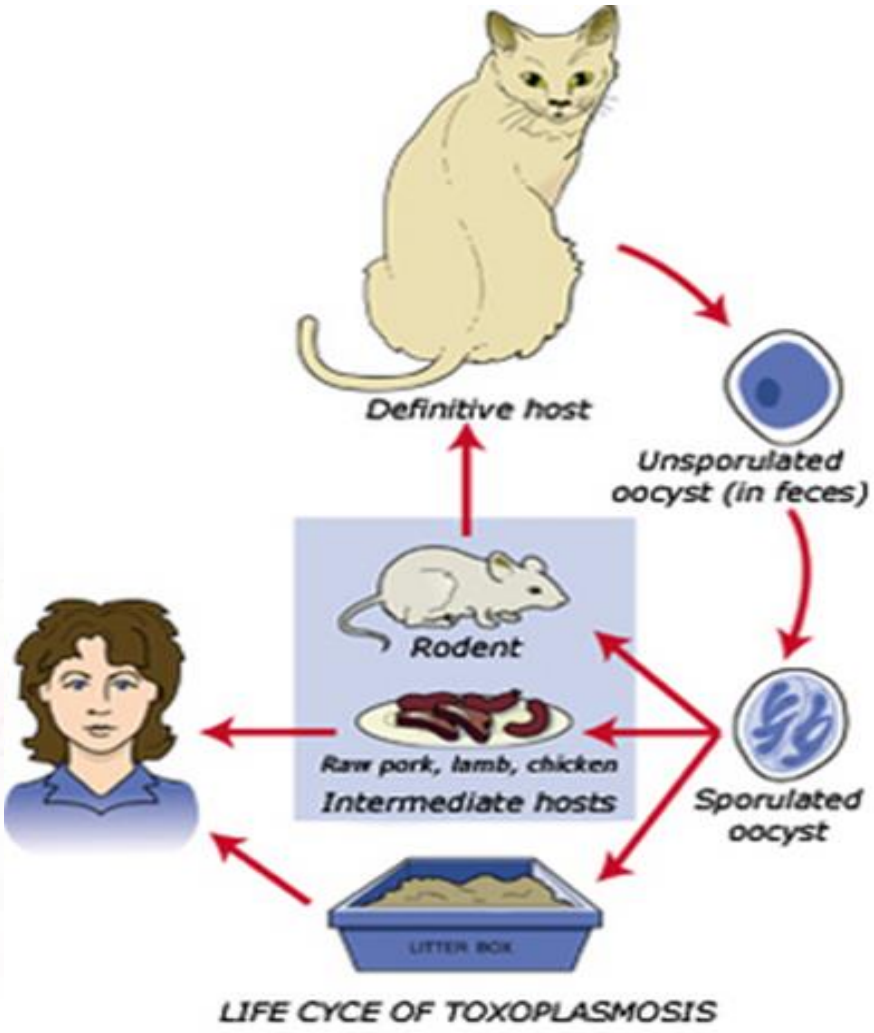
• Gebelerde ölü ve sakat doğumlara yol açar.

• • Parazit, bazen beyin ve göz gibi organlara yerleşerek önemli sakatlıklara yol açabilir.

• Hamileler, evlerinde hamilelik süresince kedi gibi toksoplazma açısından riskli hayvanlar bulundurmamalıdır

Hayvanlardan İnsanlara Bulaşan Hastalıklardan Korunma Yolları

- Pastörize edilmiş ya da UHT yöntemi ile paketlenmiş uzun ömürlü sütler tüketilmelidir. Çiğ süt tüketilecekse kaymak tuttuktan sonra karıştırılarak **5-7 dakika** kaynatılmalı, ardından olabildiğince kısa sürede soğutulmalı,
- Çiğ sütten yapılmış taze peynir tüketilmemeli, tuzlu suda üç ay bekletildikten sonra tüketilmeli,
- Et ve yumurtalar pişirilerek tüketilmeli,
- Şarbon şüphesi bulunan et ve deriye çıplak elle dokunmaktan kaçınılmalı,
- Çiğ köfte tüketilmemeli,
- Kedi, köpek gibi evcil hayvanlara kuduz aşısı yaptırılmalı,
- Şüpheli ısırıklarda yara sabunlu suyla iyice yıkanmalı, aşı yaptırılmalı,

- Kuduz şüpheli hayvan, resmi makamlara bildirilmeli, onların önerileri doğrultusunda hareket edilmeli,
- Kuş gribinden korunmak için hasta kanatlı hayvanlarla temas edilmemeli, etleri ve yumurtaları tüketilmemeli,
- Sağlıklı hayvan yetiştirilmeli, hayvanların sağlık kontrolleri yaptırılmalı,
- El temizliğine özen gösterilmeli (yemekten önce ve sonra, tuvaletten önce ve sonra, dışarıdan eve gelince eller sabun ve bol su ile 15-30 saniye iyice yıkanmalıdır),
- Kişisel temizliğe özen gösterilmelidir.

Vektörlerle bulaşan hastalıklar

- **Vektör:** Hastalığın bulaşmasına aracılık eden bit, pire, kene ve sinek gibi canlılardır.
- **Vektörlerle (bit, pire, kene, sinekler vb.) bulaşan önemli hastalıklar**
- Sıtma-Sivrisineklerle,
- Şark Çıbanı-Tatarcık sineği ile
- Kırım Kongo Kanamalı Ateşi-Kenelerle bulaşır

Sıtma (Malaria)

Etkeni: Plasmodium cinsi kan parazitidir.
İnsanlarda hastalık yapan, esas olarak
4 tür vardır:
P. falciparum, *P. vivax*, *P. ovale*, *P. malaria*.

Ülkemizde özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaygındır. (Diyarbakır, Siirt, Mardin, Şanlıurfa ve Batman) görülen sıtma vakaları, mevsimsel özellikte olup (en sık Haziran-Ekim ayları arasında), *P.vivax* tek etkendir.

Ülkemizde *P.vivax* dışındaki diğer türlerin (özellikle *P.falciparum*) seyahat-ilişkili olarak görülebildikleri akılda tutulmalıdır.

Bulaş:

- Sıtma insandan insana doğrudan bulaşmaz, bir insandan diğerine dişi enfekte Anofel cinsi sivrisineğin sokmasıyla bulaşır.
- Sivrisineklerin yoğun olarak bulunduğu alanlarda yaşayan insanlar risk altındadır.

Belirtileri:

- Üşüme-titreme ile yükselen ve nöbetlerle seyreden ateş,
- Terleme, hâlsizlik, yorgunluk,
- Baş ağrısı, kas ağrıları,
- Kilo kaybı ve vücutta solukluk, karın ağrısı.

- **Kırım Kongo kanamalı ateşi**

Etkeni: Bunyaviridae ailesine ait bir virüs (KKKAV) tarafından oluşturulan zoonotik bir hastalıktır.

Asıl vektörleri, hyalomma cinsi kenelerdir.

Virüsü taşıyan kenelerin kan emmesi,

- Çiftlik hayvanları üzerindeki kenelerin çıplak elle toplanması ve ezilmesi,
- Vücudunda virüs bulunan hayvanların kanlarına ve vücut sıvılarına temas edilmesi,
- Hastalığa yakalanmış insanların kan ve vücut sıvılarına temasla bulaşabilir.

.

- Tarım ve hayvancılıkla uğraşanlar, kasaplar, çobanlar, Mezbaha çalışanları, veterinerler , kamp ve piknik yapanlar, korunmasız olarak yeşil alanlarda (Bahçe, bağ, tarla, orman ve orman kenarı tarım arazisi vb.) bulunanlar risk altındadır.

Kuluçka süresi: Bu süre KKKA hastalığında kene tutunmasından sonra genellikle 1-3 gündür; en fazla 9 gün olabilmektedir.

Belirtiler

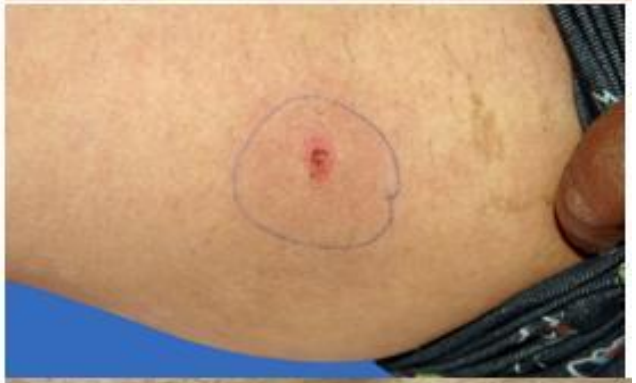
- Ateş, ani baş ağrısı, halsizlik, belirgin iştahsızlık, bulantı, kusma, karın ağrısı ve ishal gibi belirtilerdir.
- Kanama pıhtılaşma mekanizmasının bozulması sonucu yüz ve göğüste kırmızı döküntüler, gözlerde kızarıklık, kol ve bacaklarda morluklar, diş eti ve burun kanaması, dışkıda ve idrarda kan görülmesi

Kene asla çıplak elle çıkartılmamalıdır!!!

- Eldiven, naylon poşet veya bez parçası ile tutularak ya da ince uçlu bir pens veya varsa kene çıkartma kartı ile ezilmeden çıkarılmalıdır.
- Çıkartılamıyorsa en kısa sürede bir sağlık kuruluşuna başvurulmalıdır.
- **Vücuda tutunan kene ne kadar erken çıkartılırsa hastalığa yakalanma riski de o kadar azalır.**

Vektörlerle Bulaşan Hastalıklardan Korunma Yolları

- Vektörlerle mücadele edilmeli,
- Evlerin ve ahırların duvarları sıvanmalı ve badana yapılmalı,
- Özellikle yaz aylarında pencereler, sineklerin giremeyeceği biçimde tellenmeli,
- Kene ile temastan kaçınılmalı, hayvanların üzerindeki keneler çıplak elle temizlenmemeli, ezilmemeli ve patlatılmamalı,
- Kenelerin yaşama alanlarına gidenler, açık renkli giysileri giyinmeyi tercih etmeli, pantolon paçalarını çorap içine almalı, dönüşte vücut mutlaka kene yönünden kontrol edilmeli

- Vücuda tutunan kene saptandığında en kısa sürede usulüne uygun çıkarılmalı,
- Keneler vücuttan uzaklaştırılırken kopartılmamalı, ezilmemeli ve patlatılmamalı,
- Keneleri vücuttan uzaklaştırmak amacıyla, kenelerin üzerine sigara basmak veya kolonya ve gaz yağı dökmek gibi yöntemlere başvurulmamalı
- Hayvanlarda kene mücadelesi yapılmalı,
- Kenelerin yaşam alanlarına gidildiğinde vücudun açıkta kalankısımlarına böcek kovucu losyon sürülmeli,
- El temizliğine özen gösterilmeli,
- Kişisel temizliğe özen gösterilmelidir

• Bulaşıcı hastalıkların kontrolü

Kaynağa yönelik	Bulaşma yoluna	Sağlam kişilere
Vaka ve taşıyıcıların	Çevre temizliği	Bağışıklama
Vakaların izolasyonu	Kişisel hijyen	İlaçla koruma
Şüphelilerin izlenmesi	Vektör kontrolü	Kişisel koruma
Rezervuar hayvanların kontrolü	Dezenfeksiyon	İyi beslenme
	Sterilizasyon	
Vakaların bildirilmesi	Nüfus hareketleri kısıtlama	Sağlık eğitimi

Sağlam kişiye yönelik önlemler:

- Bağışıklama: Bir hastalık etkenine karşı duyarlı olan kişileri dirençli hale getirme işlemidir.

Bağışıklamada amaç, toplumda, özellikle bebek ve çocuklarda aşı ile korunulabilir hastalıkların ortaya çıkışını engellemek, dolayısıyla bu hastalıklardan kaynaklanan ölümlerin ve sakatlıkların önüne geçmektir.

- Aktif bağışıklık uzun sürelidir. Kişi hastalığı geçirerek bağışıklık kazanır yada aşı sonucu oluşur.
- Pasif bağışıklık kısa sürelidir. Antikor içeren madde sağlam, duyarlı kişilere verilerek hastalığa karşı geçici süre için bağışıklık oluşturur. Acil durumlarda kullanılır.

Yaralanan kişiye tetanoz antitoksini verilmesi gibi.